

בבא מציעא קח-ב עניין: דינא דבר מצרא

בני יששכר סיון מאמר ב'

(יט) **אשובה** עוד לבאר, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. להבין כפל הלשון ושינוי הלשון, נראה עפ"י משארז"ל שהמלאכים קטרגו ואמרו תנה הודך על השמים [תהלים ח ב] שהיו רוצים לקבל התורה, ואמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי והשיב להם תשובה, אמר להם משה נשים יש ביניכם משא ומתן יש ביניכם וכו', והודו המלאכים לדבריו, עיי"ש בדבריהם ז"ל [שבת פח:], והנה יש להתבונן, דודאי גם המלאכים ידעו שאין להם שייכות בפשטיות התורה לא תנאף לא תגנב וכו' וכיוצא, אבל נפשם יודעת מאד דעיקר התורה היא בפנימיותה מילין לצד עילאה תמלל, אם כן לפי"ז אין תשובת משה תשובה, והנה הבנתי תירוץ לדבר מדברי הרב הגדול חיד"א זלה"ה דהמלאכים שטענו תנה הודך על השמים באו בטענת מצרניות דינא דבר מצרא^א, והנה לפי"ז טענתם טענה, אבל קיי"ל אם יגיע איזה פסידא כל דהו למוכר אם יעמוד הממכר ביד המצרן אין טענת המצרן טענה^ב, וכאן כיון שהמלאכים אינם יכולים לקיים התורה בדרך הפשט, אם כן מיקרי כביכול פסידא למוכר הוא נותן התורה ואין כאן דינא דבר מצרא, וזה הוא תשובת משה, וזהו שאמר הש"י כה תאמר לבית יעקב (הם המון עם שאינם יכולים לקבל התורה רק בדרך פשט) ותגיד לבני ישראל (הגדה דברי חכמה לבעלי מדריגה הנקראים בשם ישראל כידוע והמה יודעים לקבל התורה בדרך סוד), הנה הקדים זה השי"ת בנתינת התורה בכדי שיהיה לטענה נגד המלאכים, הבן.

בני יששכר סיון מאמר ה'

(ג) **בפרשת** ראה [דברים יג יט] כי תשמע בקול י"י אלקיך לשמור את כל מצותיו וכו' לעשות הישר בעיני י"י אלקיך, וסמך ליה בנים אתם לי"י אלקיכם [שם יד א]. ונ"ל לפרש טעם הסמיכות (דבמשנה תורה כו"ע מודים דדרשינן סמוכים [ברכות כא:]), דהנה כתב הרב הגדול מו"ה חיד"א זלה"ה^א מה שאמרז"ל שמלאכי השרת היו מקטרגים והיו רוצים לקבל התורה [שבת פח:] באו בטענות דינא דבר מצרא אשר רז"ל [ב"מ קח.] אסמכוה על המקרא ועשית הישר והטוב [דברים ו יח] וכו', אמנם כתב בשיטה מקובצת מציעא [שם] דלגבי בן לא שייך דינא דבר מצרא, וישראל המה בנים עיי"ש, וכזה יתפרש סמיכות הכתובים הנ"ל, כי תשמע בקול ה' אלקיך וכו' לעשות הישר בעיני י"י אלקיך (היינו דיני מצרנות, הגם שאינו מצוה ממש עכ"ז הוא ממדת היושר שבתורה, ואם יקשה לך לפי"ז אם כן טענות המלאכים טענה שיש להם דין מצרנות בקבלת התורה, זהו דמסמך) בנים אתם לה' אלקיכם ולגבי בן לא שייך דינא דבר מצרא.

חיד"א כסא דוד דרוש ד'

בכמה מקומות בעיה"י. הנה נודע כי צבא המרום מלאכי עליון היה רצונם בתורה וכמשז"ל וכתוב תנה הודך על השמים וטענתם משום דינא דבר מצרא. אמנם כתוב באסיפת זקנים מציעא דלגבי כן ליכא דינא דבר מצרא ואנן נקראים בנים בני אל חי. גם לחד שינויא יצאנו ממצרים לפני הזמן משום קושי השעבוד ואנו בנים וקושי השעבוד בא חשבון ויצאנו בחצי הזמן והטעם שאנו בנים. וז"ש אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים כלומר אנכי ה"א ונותן לכם התורה ושביקנא למה"ש משום שאתם בנים וכלפי כן ליכא דד"מ והיינו טעמא אשר הוצאתיך מארץ מצרים לפני הזמן והטעם שאתה בן ולגבי בן לא היו יכולים לשעבדכם ביד חזקה. ומשום הכי עלה לחשבון קושי השעבוד עד שיצאתם בחצי הזמן והיינו דתחילה דיבר ה' הזכיר